

кар'єроорієнтованими та спрямовуватися на формування готовності майбутніх дизайнерів до розвитку кар'єри. У подальших дослідженнях необхідно обґрунтувати теорію та методику підготовки майбутніх фахівців до розвитку кар'єри в системі дизайн-освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеева С.В. Сучасні підходи до розвитку професійної кар'єри: педагогічний аспект. Проблеми современного педагогического образования: сборник статей. Серія: «Педагогіка и психология». Вип. 47. Ч. 5. Ялта: РИО ГПА, 2015. С. 3–8.

2. Алексеева С.В. Особливості розвитку дизайнерської кар'єри в економічно розвинених країнах світу. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / електронне наукове фахове видання «Теорія і методика професійної освіти». 2015. Вип. 7. URL: <http://www.tnpe.profua.info/images/docs/7/15alekseeva.pdf>

3. Алексеева С.В. Особливості педагогічного процесу підготовки майбутніх дизайнерів до розвитку професійної кар'єри. Професійна освіта: проблеми і перспективи. ІІТО НАПН України. К.: ІІТО НАПН України, 2015. Випуск 9. С. 8–12.

4. Орлов В.Ф., Фурса О.О. Проблеми проектування професійної кар'єри майбутніх фахівців із дизайну. Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент: зб. наукових праць. Вип. 10. Вид: «Тонар», 2015. С. 5–17.

УДК 378.016

ТИПОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Безсонова О.К., науковий кореспондент
лабораторії дошкільної освіти
Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України

Стаття розкриває основні напрями дослідження типів особистостей молодих педагогів: критерії для визначення типів особистостей молодих педагогів, на підставі котрих виокремлено показники для визначення типів особистостей молодих педагогів. Створено типологічний портрет особистості молодого педагога, в якому виділено наступні структурні компоненти: індивідуально-психологічні характеристики, ризики від діяльності та перспективи щодо професійно-особистісного розвитку педагогів різних типів.

Ключові слова: *типологічний портрет молодого педагога, типологічні особливості, якості особистості, професійно значущі якості особистості, ризики розвитку, перспективи щодо розвитку молодого педагога в умовах дошкільного навчального закладу.*

Статья раскрывает основные направления исследования типов личностей молодых педагогов: критерии для определения типов личностей молодых педагогов, на основании которых определены показатели для определения типов личностей молодых педагогов. Создан типологический портрет личности молодого педагога, в котором выделены следующие структурные компоненты: индивидуально-психологические характеристики, риски от деятельности и перспективы профессионально-личностного развития личности педагогов разных типов.

Ключевые слова: *типологический портрет молодого педагога, типологические особенности, качества личности, профессионально значимые качества личности, риск развития, перспективы развития молодого педагога в условиях дошкольного учебного заведения.*

Bezsonova O.K. THE TYPOLOGICAL PORTRAIT OF THE PERSONALITY OF THE YOUNG TEACHER DOU

The article reveals the main directions of research types of personalities of young teachers: the criteria for determining the types of personalities of young teachers, based on criteria established indicators to determine the types of personalities of young teachers. Created a typological portrait of the personality of the young teacher, highlighting the following structural components: individual psychological characteristics, risks from the activities and prospects of professional and personal development of the individual teachers of different types.

Key words: *typological portrait of a young teacher, typological peculiarities of personality, professionally important qualities of personality, risk of development, prospects for the development of the young teacher in the institution.*

Постановка проблеми. Професія педагога – найдавніша. І на кожному етапі розвитку суспільства саме до вчителя став-

ляться особливі вимоги. Великий попит на ринку освітніх послуг мають висококваліфіковані та відповідальні педагоги, яким

притаманні мобільність, динамізм, конструктивність, самостійність і виваженість у прийнятті рішень. Для підвищення результатів педагогічної праці молодих педагогів потрібно, насамперед, вивчити їхні психологічні особливості, здібності, уподобання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби виділити типи характерів і класифікувати їх робилися неодноразово. Найбільш відомими типологіями характерів у психології ХХ ст. є: конституційні типології, які пов'язують особливості характеру людини з будовою його тіла (Е. Кречмер, У. Шелдон); психоаналітичні типологічні моделі характеру, що виходять з основних ідей психоаналізу З. Фрейда (Е. Берн, А. Лоуен, В. Райх); типологічна модель К.Г. Юнга [4] і «дочірня» по відношенню до неї типологія Маейрс-Бріггс; моделі акцентуацій характеру (К. Леонгард, А.І. Личко, А.П. Егидес). Сучасні дослідження проводили: Б. Докторов (виділяє наступні групи молоді: соціальні новатори, колективісти, молоді обивателі, рішучі гедоністи, сфокусовані на собі, орієнтовані на соціальну безпеку) [1], С. Сотнікова (визначає чотири кар'єрних типа працівників: «учні» (або «важкі діти»), «зірки», «трудовники», «невдахи») [4]; С. Селезнева за критерієм наявного капіталу виділяє наступні типи молодих спеціалістів: інтелектуальний капітал – професіонал, культурний – кумир, символічний – людина, економічний – бізнесмен, адміністративний – керівник, трудовий – майстер [3]; класифікацію моральних типів особистостей запропонували І. Зеленков та Є. Беляев: аристократичний, релігійний, конформістський, споживацький та героїчний типи [2].

Типологічні характеристики, які описують науковці, стосуються всіх працівників, а саме типологічні характеристики молодих педагогів залишаються невизначеними.

Постановка завдання. Мета та завдання статті – виділити критерії для визначення типів особистостей молодих педагогів; на підставі критеріїв визначити типи особистостей молодих педагогів; визначити індивідуально-психологічні характеристики,

ризиками від діяльності та перспективи щодо професійно-особистісного розвитку особистостей педагогів різних типів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підставі проведеного теоретичного дослідження ми створили авторську класифікацію типів особистостей молодих педагогів. В основу класифікації покладено раніше визначені основні критерії професійного розвитку молодого педагога в умовах дошкільного навчального закладу (далі – ДНЗ) (особистісний, когнітивно-діяльнісний, рефлексивний). У відповідності до них визначено домінуючий показник (вмотивованість, відкритість новому знанню, контактність, емоційна лабільність). У кожної людини можна виділити провідний психічний процес (відчуття, почуття, мислення та інтуїція). Відповідно, виокремлюємо наступні типи особистості молодого педагога (таб. 1):

Нами виділені такі типи особистості молодого педагога: *контактність* (партнер, конкурент, артист/промовець, активний слухач); *вмотивованість* (новатор, виконавець, унікач, випадкова людина); *емоційна лабільність* (оптиміст, песиміст, робот, реаліст); *відкритість новому знанню* (чистий аркуш, учень, професор, лже-професор).

Під час створення типологічного портрету було виокремлено такі складники: індивідуально-психологічні характеристики особистості молодого педагога, ризики та перспективи щодо подальшого професійного розвитку.

Індивідуально-типологічні характеристики молодих педагогів ДНЗ:

«Випадкова людина» не має ніякого (ні гарного, ні поганого) досвіду та стратегії в професійному розвитку; своє життя, мрії та дії спрямовує в майбутнє, без озирання на невдачі або певний неуспіх у минулому; постійне відчуття, що він опинився тут випадково та тимчасово. Намагається розвивати в собі терпимість до людей та їхніх слабкостей, а також до інших точок зору, але безкомпромісний у спорах з опонентом. Не любить обговорювати своє особисте життя і не дозволяє своїм почуттям брати

Таблиця 1

Матрична схема класифікації типологічних характеристик молодого педагога

Критерій професійного розвитку	Показник визначення типу особистості молодого педагога	Провідний психічний процес			
		відчуття	почуття	мислення	інтуїція
особистісний	вмотивованість	<i>випадкова людина</i>	<i>унікач</i>	<i>виконавець</i>	<i>новатор</i>
когнітивний	відкритість новому знанню	<i>чистий аркуш</i>	<i>лже-професор</i>	<i>учень</i>	<i>професор</i>
діяльнісний	контактність	<i>слухач</i>	<i>артист</i>	<i>конкурент</i>	<i>партнер</i>
рефлексивний	емоційна лабільність	<i>робот</i>	<i>песиміст</i>	<i>реаліст</i>	<i>оптиміст</i>

верх над інтересами справи або особистими принципами. Шукає опору в активних, життєрадісних і сильних духом людей, які вмюють його підбадьорити і підтримати в ділових питаннях.

«Уникач» не любить ризик і все нове, прагне уникнути тривоги, напруги, злості. Найчастіше знаходиться в поганому настрої, йому сумно і він роздратований. І саме цього стану – дисфорії – він дуже сильно хоче уникнути. Вірить у те, що його зреклися, що інші люди – більш сильні та при цьому негативно до нього налаштовані. І якщо вони добрі, щедрі й цікаві, то неодмінно будуть відмовлятися з ним спілкуватися, будуть його уникати або силою змушувати робити те, що він – безпорадний – не зможе зробити, і тоді його покарають і відкинуть. Вірить в те, що одного разу в нього звідкись з'являться потрібні йому робота, стосунки, люди, вміння та якості його особистості, комфортне середовище, цілі та смисли.

«Виконавець» на початку шукає необхідну інформацію, але як тільки її знаходить, то відразу ж застосовує отримані знання на практиці, посилюючи і розвиваючи їх; не задає дурних або зайвих питань, просто робить, і кожною своєю дією наближаються до мети. Якщо щось не виходить, робить висновки, дещо змінює стратегію, але продовжує рухатися в обраному напрямку, ключовою особливістю дій практиків є націленість на результат. Характеризується наполегливістю, вірою в успіх і власні сили, вирішує проблеми в порядку їх надходження, з максимальною ефективністю витрачаючи свої сили і час, знаходить вірне рішення «методом тику», ґрунтуючись на спостереженні за результатами практичної діяльності.

«Новатор» часто думає про те, як і що можна поліпшити. Завжди шукає новий шлях для вирішення виробничих задач, в роботі не намагається все робити за шаблоном, а шукає нові рішення та можливості; дослідним шляхом перевіряє правильність чи штучність теорій, які сам придумав та розробив; не пасує перед труднощами. Інстинктивно знає, як все могло б бути в ідеалі; не лякає негативний результат у роботі, вважає, що це також є результат, і він є поштовхом до подальших пошуків. Намагається побудувати нову систему, втілити в життя нові ідеї, причому радикально протилежні, головним критерієм до відбору дій є радикальна відмінність від старих, все повинно бути по-новому.

«Чистий аркуш» відрізняє безініціативність і безвідповідальність, як правило, працює чітко у відповідності із завданнями,

які, крім усього іншого, повинні бути точно сформульовані. Уникає спілкування з колегами. Не хоче навчатися, все робить так, як вийде. Звертає прискіпливу увагу на те, що про нього говорять оточуючі. Неприємні висловлювання не сприяють бажанню зробити краще, а навпаки – пригнічують активність. Заради збереження свого реноме перед оточуючими, готовий діяти навіть на шкоду собі. Його діями керує не цікавість, а страх перед іншими людьми. Негайна вигода – ось, що йому потрібно.

«Лже-професор» живе ілюзіями, що він найкращий. Обережний, спостерігає, перевіряє, аналізує і критично осмислює факти, розробляє теорії для їх пояснення; орієнтований на «красиву картинку бездоганного спеціаліста». Егоцентричний по натурі, на першому місці «Я – сам», і лише потім – всі інші, сам може цього не помічати і реалізовувати кращий для себе характер відносин (самоствердження за рахунок інших), «замаскувавши» його за необхідністю більш високого порядку. «Слабке місце» – жага постійної уваги, шанування, здивування, захоплення ним. Віддає перевагу «здаватися» ніж «бути». Схильний до своєрідного «авантюризму», може гарантувати більше, ніж у змозі виконати (роздавати обіцянки, не думаючи, як буде виконувати). Постійно прагне створювати образ себе, який справить гарне враження на оточуючих, зміна ролей, масок, поступово призводить до того, що він «забуває» про своє справжнє «Я», свої справжні мрії і бажання, стає нещирим, «фальшивим».

«Учень» дуже невпевнений у власних силах, прийняття рішення може викликати тривогу, як хвилює питання: «А чи правильне воно?»; перед тим, як щось зробити, намагається знайти першоджерела (може вже хтось це вже робив до мене, і я зроблю так само); промахи та невдачі завжди пояснює своєю ненавченістю («я не чарівник, я тільки навчаюсь»). Виконує тільки ті завдання, які поручені власне йому та тільки таким чином, як було вказано в інструкції. Постійно звертається за консультацією до колег з вимогою пояснити виконання дій до самих дрібничок. Залежний від чужої думки, вважає за краще поступитися, ніж відстоювати свій погляд (правильність якого постійно піддає сумніву); охоче підкоряється опіку з боку більш досвідченого або авторитетного колеги. Уникає робіт, пов'язаних з керівництвом іншими, з високою персональною відповідальністю, не тому, що лінується, як часто про нього думають, а через страх не впоратися, провалити справу.

«Професор» досить чітко ставить мету, яку потрібно досягнути у конкретній ситу-

ації, виступає ініціатором певних дій; вміло складає плани. Рідко буває захоплений зненацька обставинами; досить дисциплінований, щоб працювати над своїм баченням кінцевого підсумку і направляти свої дії до досягнення мети. Не тільки приймає, але й передбачає нововведення, розуміє важливість змін. Намагається досягнути максимального результату, не найкращий результат для нього – це трагедія. Має відмінні здібності, амбіційний, швидко набуває високої компетенції та постійно підтримує її через навчання. Налаштований на високі професійні досягнення, отримує внутрішнє задоволення як від процесу праці, так і від отриманих результатів: винагороди, визнання, довіри керівництва. Сам встановлює для себе цілі й графіки виконання завдань, намагається їх перевищити.

«Активний слухач» чекає постійних вказівок від керівників і робить лише те, що йому скажуть. Постійно аналізує все, що інші говорять або роблять. Не любить несподіванок, ніколи не квапить події. Все продумує наперед, не любить експромтів і ризикованих заходів, обережний і нерішучий у нових починаннях. Передбачливий і розважливий у придбанні нових речей або зміні звичного укладу життя. Лояльний і терпимий до людей, поблажливий до їх недоліків. Йому важко виявляти вольовий тиск або умовляти що-небудь зробити – краще домовлятися на взаємовигідних умовах. У своїй поведінці зазвичай стриманий і небагатослівний, в радах ненав'язливий. З розумінням відноситься до прояву бурхливих емоцій іншої людини, намагається його заспокоїти, дати слушну пораду. Якщо це не допомагає, вміє терпляче чекати, поки той не заспокоїться сам.

«Артист-промовець» любить бути в центрі уваги, його почуття буйні, нестримані. Добре відчуває настрій людей, вміє ними управляти, не свариться, не критикує. Головне прагнення – до свободи, яка полягає в можливості слідувати всім своїм потягам та імпульсам. Тонко відчуває природу, мистецтво. Вміє запам'ятовувати і відтворювати пережиті емоції. Почуття ставить вище розуму. Красномовний, добрий оратор, який вміє говорити з натхненням, висловлюючи різні відтінки почуттів. При цьому може несвідомо фантазувати, надаючи своєму оповіданню відтінок сенсаційності або драматизму. Володіє розвиненим почуттям гумору, вміє копіювати голоси або манери поведінки інших людей. Будучи досить демонстративним в поведінці, часто знаходиться в центрі уваги, вміє завоювати аудиторію. Справляє яскраве враження на оточуючих. Володіє сильним даром пе-

реконання. Вміє захопити своєю ідеєю та повести за собою.

«Конкурент» не дає волю почуттям, діє згідно з розумом і чітким розрахунком, у досягненні мети проявляє сильну волю та завзятість, впевнений у власній силі, всі його дії спрямовані на просування по кар'єрних сходах. Знає ціну часу і грошей: грошова винагорода у нього не стоїть на першому місці, набагато важливіше – влада і загальне визнання. Під час планування діяльності проявляє педантизм, дуже уважний до дрібниць, не упустисть з уваги жодної деталі; приходиться вчасно не тому, що не хоче змушувати чекати, а тому що заздалегідь розраховує строки і час приходу.

«Партнер» інтереси інших людей цінує вище своїх, надає допомогу людям. Йому притаманне вміння спілкуватися з людьми, він не має конфліктів між поведінкою і внутрішніми мотивами: бажання, моральні принципи, почуття обов'язку і реальна поведінка гармонійно поєднуються одне з одним, мають соціальну спрямованість і адекватність. Знаходить прості, але ефективні методи вирішення ділових питань. Працює зручним для себе способом, відзначає тих людей, які ухиляються або «халтурять», продумує, як змусити їх взятися за справу; сам буде робити лише те, що дуже необхідно. Наполегливо вдосконалює себе в обраному виді діяльності. Пишається своїм впливом на людей, їхніми любов'ю, повагою, популярністю, із задоволенням веде за собою, сміливий і категоричний в стосунках з людьми.

«Робот» легко заводиться нові знайомства як особистого, так і ділового характеру, але близьких друзів у нього немає, оскільки не всі витримують його беземоційний стан. Погано розбирається в ділових якостях людей, консервативний і обережний у нових починаннях, бо погано бачить перспективи та боїться помилитися. Воліє діяти випробуваними методами, але водночас погано переносить рутину. Зазвичай вміє вислухати співрозмовника, заохотити його ініціативу до корисної діяльності. Стриманий, в міру люб'язний, коректний і рівний з усіма, але рідко сходиться з людьми дуже близько, тому що швидко втомлюється від спілкування.

«Песиміст» критичний, невдоволений, апатичний, у всіх ситуаціях взаємодії бачить тільки негативні впливи; намагається зберегти незмінність існуючого стану речей; ретельно перевіряє всі запропоновані нововведення і зміни на предмет, чи не стане від них гірше. І далеко не завжди позиція «як би чого не вийшло» є неправильною. Після першої невдачі опускає руки і

тільки живе мрією, не роблячи ніяких дій, щоб змінити ситуацію на краще. Песимісти «колупають душевні рани», голосять, що ні на що не здатні, й у них ніколи нічого не вийде. Через розвинений скепсис малоініціативний і інертний у своїй поведінці. По натурі обережний і недовірливий, ділиться своїми переживаннями тільки з близькими людьми, невдачі переживає наодинці.

«Реаліст» має властиве почуття обов'язку, відповідально ставиться до доручень, не може розслабитися, якщо щось не зробив, як годиться. Шукає систему раціональної організації побуту і роботи. Критично оцінює відносини між людьми, відкрито засуджує грубість і хамство, вимагає уважного, коректного ставлення до себе. З людьми завжди тримається на близькій дистанції. Не терпить, коли з ним розмовляють зверхньо, відрізняється болючим почуттям справедливості. Дуже допитливий і не проти випробувати себе в чомусь новому. Прагне до стабільності, як на роботі, так і в особистому житті. Поважає серйозних, надійних і цілеспрямованих людей. Любить, коли інформацію викладають коротко і ясно, виділяють головне і спираються на факти.

«Оптиміст» відчуває себе спокійно і впевнено, коли навколо порядок, система, немає незрозумілих питань. Дуже товариський, легко йде на контакт, у всьому намагається бачити тільки добре, стежить за тим, щоб ніхто не був скривджений, обійдений увагою. Радіє життю і перебуває в доброму настрої, що привертає інших людей. Життєрадісність б'є з оптиміста ключем, він любить нею ділитися з оточуючими людьми. Доброзичливий, не заздрісний, вміє радіти успіхам інших, охоче розповідає про свої власні. Захопившись якою-небудь ідеєю, стає її активним прихильником і пропагандистом, прагне впровадити в життя, не шкодуючи ні сил, ні часу. Вміє захоплювати людей, умовляючи їх на здійснення того, що він запланував. Береться за

нову справу з великим ентузіазмом і намагається довести її до кінця. Любить здібних, талановитих і цікавих людей. Не тільки не приховує своїх почуттів, а навпаки, – пишається ними.

Висновки з проведеного дослідження. На підставі проведеного теоретичного дослідження нами виділені такі типи особистостей молодих педагогів: контактність (партнер, конкурент, артист, активний слухач); вмотивованість (новатор, виконавець, унікач, випадкова людина); емоційна лабільність (оптиміст, песиміст, робот, реаліст); відкритість новому знанню (чистий аркуш, учень-відкрита книга, професор, лже-професор). Під час створення типологічного портрету були описані такі складники: індивідуально-психологічні характеристики особистості молодого педагога, ризики та перспективи щодо подальшого професійного розвитку. У подальших своїх дослідженнях ми приділимо увагу з'ясуванню особливостей взаємодії молодих педагогів та наставників з урахуванням їх типів особистостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Докторов Б.З. Россия в европейском социокультурном пространстве. Социологический журнал. 1994. № 3. С. 4–19.
2. Зеленкова І.Л., Беляєва Є.В. Етика: навчальний посібник. Мн.: Вид. В.М. Скакун, 1995. 320 с.
3. Селезнева С.М. Акмеологический потенциал как элемент стратегии жизненного успеха выпускника вуза. Вестник ЮУрГУ: Серия «Психология». 2013. Т. 6. № 2. С. 25–33.
4. Сотникова С.И. Новые тенденции в повышении конкурентоспособности наёмного персонала в современной организации. Проблемы повышения конкурентоспособности трудовых ресурсов: Материалы межрегиональной научно-практической конференции. Бийск: Печатный двор, 2002. С. 46–49.
5. Юнг типы / под общ. ред. В. Зеленского; пер. с нем. Софии Лорие. СПб.: «Ювента», М.: Издательская фирма «Прогресс-Универс», 1995. 719 с.